

De rechter kan tegen een stootje, ja zelfs tegen een beuk, maar hoeft zich stoten onder de gordel niet te laten welgevalen

Jaap Hoekstra¹

Jaarrede van de voorzitter van de Nederlandse Juristen-Vereniging uitgesproken tijdens de Jaarvergadering van de NJV op 9 juni 2017 te Den Bosch. De rede handelt over de subjudice problematiek, verengd tot publieke uitlatingen van politici over lopende rechtszaken.

In de ochtend van 9 december 2016 – op de kop af exact zes maanden geleden – nam Wilders kennis van het strafrechtelijk vonnis van de Rechtbank Den Haag in verband met zijn minder Marokkanen-uitspraken, of beter gesteld: -vragen.

In een direct op die bekendmaking volgend twitterbericht liet Wilders zich over de betrokken rechters als volgt uit: ‘Onbetrouwbaar, onprofessioneel, politiek gedreven. Ze staan aan de verkeerde kant van de geschiedenis’. In de maanden daarvoor had Wilders al getwitterd dat het ‘neprechters’ en een ‘neprechtbank’ betroffen.

In een door de PVV op de ochtend van 9 december 2016 op het internet geplaatste videoboodschap voegde Wilders de rechtbank onder meer nog toe: ‘Niemand vertrouwt u meer’.

Zoals ook te verwachten viel, stonden de veroordeling van Wilders door de rechtbank en zijn internet-uitlatingen dienaangaande centraal op de wekelijkse persconferentie van de minister-president in de middag van 9 december 2016. Wat het aanwezige journaal ook probeerde, Rutte weigerde op die veroordeling in te gaan. Rutte beriep zich er daarbij op dat de zaak nog onder de rechter rustte, omdat Wilders direct na kennisname van het vonnis had aangegeven ter zake hoger beroep te zullen instellen. Waar het betreft de grievende uitlatingen van Wilders aan het adres van de betrokken rechters via het internet gaf de premier ook aan: ‘De zaak is voorlopig onder de rechter’, en hij voegde daar nog aan toe; ‘Ik ga niet mijn collega recenseren’.

Niet alleen de beschimpingen door Wilders van de rechterlijke macht, maar ook de reactie van de minister-president daarop triggerden mij. Bestaat er in Nederland dan kennelijk toch zo iets als een sub judice-regel, inhoudende dat niet procespartijen zich niet – of slechts zeer terughoudend – publiekelijk mogen uitlaten over zaken die onder de rechter zijn, respectievelijk nog kunnen zijn?

En gaat die regel zelfs zo ver dat een premier niet terstond tot de orde kan roepen een collega-politicus, die zich zeer grievend heeft uitgelaten over een rechterlijk college?

Het leek mij een aardig idee om mijn jaarrede aan deze subjudiceproblematiek, en dan verengd tot publieke uitlatingen van een politicus over een nog lopende rechtszaak, te wijden.

De woorden ‘neprechter’ en ‘neprechtbank’ van Wilders zouden de overkant van de Atlantische Oceaan kunnen hebben geïnspireerd. *Runner up* in het beledigen van rechters, Donald Trump, sprak immers twitterend over ‘a ridiculous opinion’ van een ‘so called-judge’, toen een rechter een door Trump ingesteld inreisverbod in de VS voor bewoners van zeven moslimlanden opschortte. Deze uitlatingen leidde terecht tot heftige afkeurende reacties, onder meer van de NVVR.

Jurisprudentie over de vraag of er zo iets bestaat als een regel, een beginsel, een gewoonte, een fatsoensnorm, of wat dies meer zij, die erop neerkomt dat een openbare bestuurder, een lid van een vertegenwoordigend lichaam, kortom de politiek, publiekelijk geen of slechts zeer terughoudend uitlatingen mogen doen over zaken, die onder de rechter zijn of nog kunnen komen, is schaars.

In de strafzaak met betrekking tot de mishandeling en vervolgens dood van het driejarige meisje Savannah was door Tweede Kamerleden in het openbaar afkeurend gereageerd op de naar hun oordeel veel te lage straffen, die de officier van justitie in zijn requisitoir had gevorderd. Blijkens zijn vonnis van 21 juli 2005 betreunde de rechtbank het ten zeerste dat Tweede Kamerleden publiekelijk zo

Auteur

1. Mr. J. Hoekstra is staatsraad (Raad van State) en was dit jaar voorzitter van de NJV.

negatief op het requisitoir hadden gereageerd. De rechtbank overwoog dienaangaande onder meer: 'De rechtsgang is gediend met grote terughoudendheid van politieke ambtsdragers in hun uitlatingen over individuele zaken', omdat zij het dossier niet kennen en anders bovendien de indruk wordt gewekt dat de rechterlijke uitspraak onder politieke druk tot stand komt. De rechterlijke onpartijdigheid en onafhankelijkheid kunnen naar het oordeel van de rechtbank aldus ter discussie komen te staan.

Ook is hier vermeldenswaardig het arrest van het Hof Amsterdam van 18 juli 2003 in de strafzaak van Volkert van der G. Blijkens dat arrest had de toenmalige minister Remkes zich in een interview in het AD in die zin over het vonnis van de rechtbank uitgelaten dat 'de door de rechtbank opgelegde straf te laag was en dat die strafoplegging de minister heeft verbaasd'. Daarmee had minister Remkes naar het oordeel van het hof 'de indruk (gewekt) van onwetendheid of onverschilligheid aangaande de in het Nederlands staatsrecht vastgelegde verhouding tussen de rechtspraak en de leden van de regering'. Het hof brengt hier aldus de trias politica in stelling, en meent op grond daarvan dat een minister zich niet publiekelijk mag uitlaten over een lopende rechtszaak.

Het hof brengt hier aldus de trias politica in stelling, en meent op grond daarvan dat een minister zich niet publiekelijk mag uitlaten over een lopende rechtszaak

Ook andere politici die zich over de strafzaak van Volkert van der G. publiekelijk hadden uitgelaten, kregen van het Hof Amsterdam in datzelfde arrest een veeg uit de pan. Kamerlid Hoogendijk, omdat deze met zijn uitlatingen het vertrouwen van een deel van het publiek in de rechterlijke macht heeft kunnen ondermijnen, en minister Nawijn, omdat deze zich met zijn uitspraken had begeven in de richting van de gevarenzone van uitlatingen van publieke autoriteiten inzake individuele strafzaken.

Kortom, in deze rechterlijke uitspraken wordt aangenomen dat politici in ieder geval terughoudend moeten zijn met het doen van uitlatingen over zaken die onder de rechter berusten, en wel op grond van de staatsrechtelijke verhouding tussen bestuur/wetgevende macht en rechterlijke macht, het niet aangetast mogen worden van de rechterlijke onafhankelijkheid en onpartijdigheid, en het niet geschonden mogen worden van het vertrouwen van de burger in de rechterlijke macht. Maar, behoudens een rechterlijke berisping, werden aan het niet in acht genomen zijn van die rechterlijke bevindingen geen consequenties verbonden.

En hoe kijkt de politiek tegen het sub judge-aspect aan? Daarin wordt bij tijd en wijle – en misschien wel

naar gelang het zo uitkomt – geschermd met de norm dat politici zich in het openbaar niet mogen uitlaten over lopende rechtszaken.

Zo kwamen zijn reeds gememoreerde uitlatingen in het AD Remkes niet alleen op een reprimande van het Hof Amsterdam te staan, maar kreeg Remkes daardoor ook stevige kritiek te verduren van zijn collegaministers en Tweede Kamerleden. Ik citeer uit berichtgeving uit die tijd: collegaminister Donner was er 'ongelukkig mee', premier Balkenende vond het 'niet verstandig' en 'te precair', Tweede Kamerlid Vos was zeer 'ontstemd' en vond dat 'politici zich van dergelijke uitlatingen verre moesten houden, omdat het de schijn oproept dat je de rechter wilt beïnvloeden en dat kan niet'. Aan al die standjes lag de gedachte ten grondslag dat je je als politicus niet publiekelijk behoort uit te laten over zaken die onder de rechter zijn.

Saillant feit is nu wel dat diezelfde Remkes, aan wie het Hof Amsterdam destijds het verwijt maakte onwetend of onverschillig te staan tegenover staatsrechtelijke verhoudingen, en die voor zijn uitlatingen ook zijn eigen kabinet en de Tweede Kamer over zich heen kreeg, nu voorzitter is van de Staatscommissie Parlementair Stelsel. Als het ergens over staatsrechtelijke verhoudingen zal gaan, dan is het wel in die commissie. Het kan verkeren.

Zoals ik in mijn inleiding al heb aangegeven, wenste premier Rutte onder verwijzing naar een sub judge-norm met geen woord inhoudelijk in te gaan op het *minder Marokkanen*-vonnis van de Rechtbank Den Haag van 9 december 2016, noch op de grievende uitlatingen dienaangaande door Wilders aan het adres van die rechtbank.

Rutte is overigens in het verleden weleens een andere mening toegedaan geweest. Naar aanleiding van de artikel 12 Sv-beschikking van het Hof Amsterdam van 21 januari 2009, waarbij het OM werd bevolen Wilders toch te vervolgen voor groepsbelediging, haat zaaien en discriminatie, had – toen nog Tweede Kamerlid – Rutte Kamervragen gesteld. Die kwamen aan de orde in een Kamerdebat op 27 januari 2009. Rutte zette dat debat fundamenteel in. 'Vrijheid en democratie glippen toch weer door je handen als je afgelopen week hoort dat Wilders vanwege zijn uitlatingen moet worden vervolgd.' Premier Balkenende wilde echter van een inhoudelijk debat niets weten. Ik citeer: 'Ik doe geen uitspraak (...) over wat op het ogenblik onder de rechter is.' De wetgever kan in een lopende zaak niet politiek infiltreren/interveniëren. Ook uit respect voor de rechterlijke macht. Balkenende kreeg voor dat standpunt ruime bijval van de Kamer. Kamerlid Halsema verwoordde het Kamerstandpunt nogal plechtstatig als volgt: 'De politiek zwijgt als de rechter spreekt.' Rutte sputterde nog wel wat tegen. Zo betoogde hij onder meer dat het 'kwalijk is dat het voor de rechter mogelijk is om op basis van het voorliggende feitencomplex dit soort vervolgingen in te stellen'. Maar hij kreeg geen poot aan de grond. Tot een inhoudelijk Kamerdebat kwam het niet. Merkwaardigerwijs liepen de gemoederen in de Tweede Kamer desondanks wel hoog op. Kamervoorzitter Verbeet maande de aanwezige Kamerleden zelfs nog de 'rust in de zaal te bewaren'.

Kunnen uitlatingen van een politicus over een lopende rechtszaak gevolgen hebben voor de uitkomst ervan? Ik

denk dan in het bijzonder aan een strafzaak, en wel voor de ontvankelijkheid van het OM in de vervolging, de strafbaarstelling, de bewezenverklaring of de straftoemeting.

Hier komt artikel 6 EVRM in beeld. Het recht op een eerlijk proces door een onafhankelijke en onpartijdige rechter, zoals dat een regeling heeft gevonden in lid 1 van dat artikel. En de presumptie van onschuld als geregeld in lid 2 van artikel 6 EVRM.

In een arrest van 5 september 2006 heeft de Hoge Raad weliswaar overwogen dat publieke uitlatingen van de minister met betrekking tot een lopende strafzaak wegens hun aard of inhoud een ongeoorloofde inbreuk kunnen maken op deze bepaling, maar tot een niet-ontvankelijkheidsverklaring van het OM in de vervolging van de verdachte zal zo'n inbreuk echter niet kunnen leiden. Waartoe een dergelijke inbreuk dan wel zou kunnen leiden wordt in dat arrest niet aangegeven.

Uit het strafrechtelijke vonnis van de Rechtbank Haarlem van 21 december 2007 in de afpersingszaak van Willem H. tegen Endstra blijkt dat politieke uitlatingen gevolgen kunnen hebben voor de straftoemeting. *Ex-crimefighter* en toen Tweede Kamerlid Teeven had in een interview met wederom het *AD* – wat een krant – gezegd dat er voldoende bewijs was voor een veroordeling van Willem H. en dat zijn verklaringen niet erg geloofwaardig waren. Voor de rechtbank was dat aanleiding Teeven te verwijten dat 'hij zijn uitspraken deed op een ontijdig moment, sprekend met gebruikmaking van in zijn vorige functie opgedane wetenschap, en tezelfdertijd verkerend in een positie waarin hij zich bewust had dienen te zijn van zijn huidige functie, die van lid van de Tweede Kamer'. Onder meer de uitlatingen van Teeven hadden aldus tot gevolg dat 'een jaar in mindering dient te worden gebracht op de gevangenisstraf die de rechtbank

anders opgelegd zou hebben'. Een dergelijke strafvermindering is het laatste dat *crime fighter* Teeven met zijn uitlatingen zal hebben beoogd. Hieruit blijkt derhalve dat uitlatingen van politici over een lopende strafzaak onder omstandigheden gevolgen kunnen hebben voor de door de rechter op te leggen straf/strafmaat.

In het Verenigd Koninkrijk bestaat een harde en ook handhaafbare sub judice-regel. Publieke uitlatingen van niet alleen politici, maar ook van journalisten, enz. mogen niet gericht zijn op het beïnvloeden van een rechterlijke beslissing. Overtreding van die regel levert zelfs het misdrijf *contempt of court* op. Daarvoor zijn zelfs wel gevangenisstraffen opgelegd.

Bestaat er in Nederland nu eigenlijk zoiets als een sub judice-regel of -gewoonte? Naar het oordeel van Voermans is dat stellig niet het geval. Het betreft naar zijn oordeel een diepgewortelde misvatting.

Ik ben geneigd Voermans gelijk te geven. Een sub judice-regel tref je nergens aan. En de – voor het kunnen aannemen van staatsrechtelijke gewoonterecht – geldend vereiste van een rechtsovertuiging die het maakt dat niet publiekelijk wordt gesproken over lopende rechtszaken, ontbreekt.

Het zou in Nederland dan hooguit om een niet-afdwingbare politieke fatsoensnorm kunnen gaan.

Maar fatsoensnormen moeten zich wel bewijzen. De vraag rijst of het eigenlijk wel zo bezwaarlijk is als door een politicus publiekelijk uitlatingen worden gedaan met betrekking tot een zaak waarin de rechter moet oordelen.

De voornaamste argumenten, die pleiten voor een bevestigende beantwoording van deze vraag, zijn de volgende:

Met het stelsel van beroep bij de hogere nationale en de supranationale rechter is het kunnen uitoefenen van kritiek op rechterlijke uitspraken zelfs geïnstitutionaliseerd

In de eerste plaats het staatsrechtelijke argument van de trias politica. De wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, hebben ieder hun eigen speelveld. Daarin past het niet dat de politiek in een concrete zaak het werkterrein van de rechter betreedt. Dat laat overigens onverlet dat de wetgevende macht naar aanleiding van een rechtszaak – of een reeks van rechtszaken – een wettelijke maatregel neemt, die de rechter dan in vervolguitspraken zal moeten respecteren.

Met het rechtstatelijke argument hangt samen het tweede argument dat politici met het in de openbaarheid doen van uitspraken over een concrete rechtszaak de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter in gevaar brengen.

En in de derde plaats het argument dat uitlatingen van politici over lopende rechtszaken ertoe leiden dat de samenleving het vertrouwen in de rechter verliest en – in samenhang daarmee – het gezag van rechterlijke uitspraken niet langer onvoorwaardelijk wordt geaccepteerd.

Hoe overtuigend is die argumentatie nu?

Als iemand in staat is om argumenten op hun juiste merites te beoordelen, niet ter zake doende argumenten buiten beschouwing te laten, enz., dan is dat de rechter wel. Daarop is de rechter bij voortduring bedacht. Reeds daarom lijkt mij de kans nihil dat de rechterlijke oordeelsvorming door uitlatingen van politici wordt beïnvloed.

Bovendien kan het in het kader van de nieuwe zaaksbehandeling heel goed zo zijn dat zaken, die in de belangstelling staan van de politiek, om die reden meervoudig worden behandeld. De kans op een oneigenlijke beïnvloeding door uitlatingen van de politiek, wordt aldus – zo überhaupt aanwezig – nog kleiner. In geval van een enkelvoudige behandeling kan de betrokken rechter het altijd ook nog daarheen leiden dat de zaak uiteindelijk toch meervoudig wordt behandeld, in geval de rechter zich door plotselinge uitlatingen van een politicus niet senang voelt de betreffende zaak enkelvoudig verder af te doen.

Voorts is de rechter een meester in het ‘handelen’ van kritiek.

Met het stelsel van beroep bij de hogere nationale en de supranationale rechter is het kunnen uitoefenen van kritiek op rechterlijke uitspraken zelfs geïnstitutionaliseerd. Bij welke andere beroepsgroepen kom je dat tegen?

En hoe vaak komt het ook niet voor dat op rechterlijke uitspraken in annotaties daarbij, in artikelen in vakbladen, enz. kritiek wordt uitgeoefend, en soms ook in niet mis te verstane bewoordingen? Zo is hele Afdeling bestuursrechtspraak weleens ‘weggezet’ als zou zij het

niveau van de bezwaarschriftencommissie van de gemeente Schiermonnikoog nauwelijks overstijgen. Je moet er als staatsraad maar tegen kunnen.

En wat te denken van de berichtgeving in alle moderne media als bijvoorbeeld Twitter over zittingen bij en uitspraken van de rechter. Je weet niet wat je als rechter daar soms voor je kiezen krijgt. Enige tijd geleden werd een complete zittingskamer van de Afdeling bestuursrechtspraak weggezet als die malloten aan de Kneuterdijk en onder de toevoeging dat het busje zo komt. Wat moet je je als rechter via de moderne media niet laten welgevalven?

En wat te zeggen van het systeem waarin elke zaak aan het einde van de raadkamer in al haar facetten wordt geëvalueerd. Dat is in ieder geval een vast patroon bij de Afdeling bestuursrechtspraak. In het kader van een dergelijke permante beoordeling word je als rechter door je collega's ook kritisch bejegend.

Kortom, een rechter komt op alle mogelijke manieren met kritiek in aanraking. En is aldus ook heel wel in staat daar mee om te gaan, stellig ook in geval het kritiek van de politiek betreft. Daarvoor zijn rechters echt professioneel genoeg en is de rechtspraak ook adequaat georganiseerd. De rechterlijke onafhankelijkheid en onpartijdigheid komen naar mijn oordeel niet in het gedrang.

Maar zouden door een politicus gedane publieke uitlatingen over een lopende rechtszaak, die vervolgens niet in de uitspraak worden gevolgd, dan het vertrouwen van de burger in de rechterlijke macht kunnen aantasten? Dat valt moeilijk vast te stellen. Uit de op 15 mei 2017 bekendgemaakte CBS-cijfers over het vertrouwen in de medemens en instellingen blijkt in ieder geval dat het vertrouwen van de maatschappij in de rechterlijke macht in de periode 2012-2016 alleen maar is gestegen, en wel van 69% naar maar liefst 72%. De uiterst negatieve uitlatingen van Wilders in het jaar 2016 als betrof het in de *minder Marokkanen*-zaak neprechters en een neprechtbank zullen daarin moeten zijn verdisconteerd. Met het vertrouwen van de burger in de rechter zit het aldus wel snor. Van alle instellingen scoort de rechterlijke macht zelfs het hoogst. Ter vergelijking: het vertrouwen van de burger in de Tweede Kamer bedroeg in 2016 slechts 36%, derhalve de helft minder dan het vertrouwen dat de maatschappij in datzelfde jaar in de rechterlijke macht had. Het vertrouwen van de burger in de rechterlijke macht kan aldus ook best een stootje hebben.

En bovendien: als een rechterlijk oordeel afwijkt van een kenbaar gemaakte politieke opinie, dan hoeft dat het vertrouwen van de burger in de rechterlijke macht nog helemaal niet te ondermijnen, mits dat rechterlijk oordeel maar adequaat, ook op een voor derden begrijpelijke wijze is gemotiveerd. Op het schrijven van zo begrijpelijk mogelijke uitspraken is de aandacht van de tegenwoordige rechter in het bijzonder gericht. Sterker nog, misschien vergroot het wel het vertrouwen in de rechterlijke macht als in een rechterlijke uitspraak een – soms ook door de waan van alledag gedicteerde – mening van de politiek wordt getrotseerd. Daarbij behoeft de rechter naar mijn mening in zijn uitspraak overigens niet tevens in te gaan op ter zake door een politicus gedane uitlatingen.

En dan het staatsrechtelijke argument dat uitlatingen van politici in het openbaar over lopende rechtszaken

de staatsrechtelijke verhouding tussen de politiek en de rechter vertroebelt.

Omdat de rechter op geen enkele wijze aan publieke uitlatingen van politici is gebonden en de rechter stellig ook in staat is zijn uitspraak daardoor niet te laten beïnvloeden, zou kunnen worden betoogd dat aldus de verhouding tussen de politiek en de rechterlijke macht ook niet in het gedrang komt. Ondanks uitlatingen van een politicus doet de rechter gewoon zijn werk.

Het moeten zwijgen van de politiek in verband met het onder de rechter zijn van de betrokken kwestie, kan voor een politicus des te bezwaarlijker zijn, in het geval dat ook betekent dat hij niet publiekelijk kan reageren op berichtgeving in de media ter zake. En dan doel ik op de media in de moderne en ruime zin, waaronder derhalve ook Twitter, LinkedIn, enz. De journalistiek, en zeker ook de andere gebruikers van de moderne media, laten zich aan een sub *judice*-norm in ieder geval weinig meer, zo niet niets gelegen liggen. Rechtszaken krijgen tegenwoordig ook veel belangstelling in de media. Door partijen in gerechtelijke procedures wordt de aandacht van de media soms ook bewust gezocht. Denk aan advocaten aan de tafel van Jeroen Pauw, die aldaar de rechtspositie van hun cliënt breed uitmeten. Voorstelbaar is dat de politiek daarop dan soms publiekelijk wil kunnen reageren. Het door de politiek niet mogen ingaan op berichtgeving in de media en wel tot aan het moment, waarop de rechter in hoogste instantie heeft gesproken, raakt een eigentijdse politicus in de kern van zijn beroepsuitoefening. De moderne politicus doet juist ook in zijn of haar prompte interactie met de media van zich spreken. Het dan over een bepaalde kwestie moeten zwijgen omdat deze sub *judice* is, is in dat licht bezien bezwaarlijk.

Maar feit is wel dat een politicus met het publiekelijk doen van uitspraken over een concrete rechtszaak het werkerrein van de rechter betreedt. De politiek mengt zich dan wel in de rechtszaak, en zonder daarin partij te zijn, het procesdossier te kennen en te beschikken over rechterlijke deskundigheid. Dat is bezwaarlijk, juist ook vanuit het oogpunt van machtenscheiding.

Maar dat is wel een bezwaar van meer symbolische aard. Want, wat de politiek ook over een lopende rechtszaak publiekelijk zegt, de rechter zal zich daardoor in zijn oordeelsvorming niet van de wijs laten brengen, althans dat is mijn overtuiging.

En als je je bedenkt dat een hedendaagse politicus – uiteraard met inachtneming van het recht – in het bijzonder ook naar aanleiding van berichtgeving in de media zich publiekelijk over alles moet kunnen – en ook wil – uitlaten, dan vind ik dat het – ook aan de sub *judice*-fatsoensnorm ten grondslag liggende – argument van machtenscheiding, dat in sterke mate van symbolische aard is, moet worden gerelativeerd. Ook de *trias politica* is geen overtuigende *sta-in-de-weg* voor het door politici doen van publiekelijke uitlatingen over een lopende rechtszaak.

Kortom, de argumentatie, die ten grondslag ligt aan de fatsoensnorm dat de politiek niet publiekelijk mag spreken over zaken die onder de rechter zijn, en daarmee die fatsoensnorm zelve overtuigen mij niet echt. De rechter kan dergelijke uitlatingen heel goed op hun juiste merites

beoordelen. Van een beïnvloeding van het rechterlijk oordeel zal geen sprake zijn. De rechter kan tegen een stootje, ja zelfs tegen een beuk. Tot een vertrouwensbreuk tussen de burger en de rechterlijke macht en een aantasting van het gezag van rechterlijke uitspraken behoeven dergelijke politieke uitlatingen ook niet te leiden. En het argument dat het van geen respect voor staatsrechtelijke verhoudingen getuigt als een politicus zich over een lopende rechtszaak in het openbaar uitlaat, moet hedentendage ook worden gerelativeerd.

Dat betekent natuurlijk niet dat de politiek zich nu te pas en te onpas en *en masse* publiekelijk moet gaan bemoeien met onder de rechter zijnde zaken. Maar we – waaronder juist ook de politiek zelf – moeten er naar mijn oordeel niet (te) spastisch over doen als dat zo nu en dan gebeurt.

En daarbij kan ik mij ook niet aan de indruk onttrekken dat het sub *judice* zijn van een kwestie voor de politiek soms een mooi excuus oplevert om publiekelijk niet behoeven te reageren. Onder meer in verband met electorale redenen kan dat een politicus goed van pas komen.

En natuurlijk moet een politicus zich bij het doen van publieke uitlatingen over een rechtszaak wel in welgevogelijke taal uitdrukken. Het respect dat de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht voor elkaar hebben op te brengen, moet in ieder geval blijken uit de wijze waarop zij elkaar in woord bejegenen.

Ik rond af.

‘Door dat vonnis word ik op een onaanvaardbare wijze in mijn vrijheid van meningsuiting, juist ook als politicus, beperkt en bovendien zijn Marokkanen naar mijn oordeel helemaal geen ras’, in die zin mag een politicus, zeker een politicus die net door de rechtbank is veroordeeld, zich naar mijn mening publiekelijk uitlaten. Maar, hij moet zich daarbij wel onthouden van kwalificaties als zou het vonnis zijn geweest door een onbetrouwbare/niet te vertrouwen onprofessionele neprechtbank. Dat een politicus – ook één die net veroordeeld is – zich daarbij in beledigende zin meent te kunnen uitlaten, is ongepast. En in dat verband valt niet goed te begrijpen dat een minister-president desgevraagd op zijn wekelijkse persconferentie, die direct volgt op de gedane grievende uitlatingen, daartegen niet duidelijk stelling neemt, maar slechts volstaat met op te merken dat de zaak voorlopig nog onder de rechter is en dat hij zijn collega niet wil recenseren. Juist de minister-president, jurist of niet, is de ambtsdrager bij uitstek die staatsrechtelijke omgangsvormen moet hoeden.

De tegenwoordige rechter is heel wel opgewassen tegen stootjes – ja zelfs tegen beuken – ook die van de politiek, en ook in die zin dat hij zijn oordeel daardoor niet zal laten beïnvloeden, maar stoten onder de gordel hoeft hij zich daarbij niet te laten welgevallen.² •

Noten

2. Er is bij wijze van proef nog gestemd over de volgende aan de jaarrede ontleende stelling: ‘de rechter moet in staat worden geacht zijn oordeel te vormen en zijn beslis-

sing te nemen zonder zich te laten beïnvloeden door publieke uitlatingen van politici over de door hem te berechten zaak’. 93% van de stemmers was het met deze stelling eens.